

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

CS drd. Alexandra SARCINSCHI ACS drd. Cristian BĂHNĂREANU

REDIMENSIONĂRI ȘI CONFIGURĂRI ALE MEDIULUI DE SECURITATE REGIONAL (ZONA MĂRII NEGRE ȘI BALCANI)

Editura Universității Naționale de Apărare
București, 2005

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SARCINSCHI, ALEXANDRA

Redimensionări și configurări ale mediului de
securitate: zona Mării Negre și Balcani/ CS drd.
Alexandra Sarcinschi, ACS drd. Cristian Băhnăreanu.
- București: Editura Universității Naționale de
Apărare, 2005
Bibliogr.
ISBN 973-663-160-5

I. Băhnăreanu, Cristian

355.43(498+497)

- © Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare
- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al
CSSAS

ISBN 973-663-160-5

CUPRINS

ARGUMENT.....	5
----------------------	----------

CAPITOLUL 1 TENDINȚE GEOPOLITICE, GEOECONOMICE ȘI GEOSTRATEGICE REGIONALE (ZONA MĂRII NEGRE ȘI BALCANII).....

1.1 Zona Mării Negre și a Balcanilor.....	7
1.1.1 Evoluție.....	7
1.1.2 Principalii actori ai regiunii.....	8
1.1.2.1 Actori naționali.....	8
1.1.2.2 Actori internaționali.....	12
1.2 Tendințe în regiune.....	14
1.2.1 Tendințe geopolitice.....	14
1.2.2 Tendințe geoeconomice.....	17
1.2.3 Tendințe geostrategice.....	20

CAPITOLUL 2 VULNERABILITĂȚI EXISTENTE. RISURI, PERICOLE ȘI AMENINȚĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII REGIONALE ȘI GLOBALE.....

2.1 Vulnerabilitățile regiunii.....	26
2.2 Riscuri, pericole și amenințări la adresa securității regionale și globale.....	27
2.3 Cum pot fi contracarate riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității regionale și globale?.....	30

CAPITOLUL 3 SECURITATEA REGIONALĂ (ZONA MĂRII NEGRE ȘI BALCANI) – COMPONENTĂ FUNDAMENTALĂ A SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE.....

35

CAPITOLUL 4 O ÎNCERCARE DE DELIMITARE SPAȚIALĂ A CONCEPTULUI „REGIUNEA MĂRII NEGRE EXTINSE.....

4.1 „Regiunea Mării Negre extinse.....	39
4.1.1 Definiție, delimitare.....	39
4.1.2 Importanța pentru actorii regiunii.....	40
4.2 Identitatea regională Marea Neagră – Caucazul de Sud.....	41

CONCLUZII.....

44

ARGUMENT

După încheierea perioadei confruntării globale bipolare, zona Mării Negre a reintrat în fluxul transformărilor geopolitice continentale și regionale. Treptat, s-a cristalizat concepția unei zone distincte care, deși extrem de diversificată, întrunește condițiile transformării sale într-o entitate cu multe interese comune în jocurile, uneori divergente, ale geopoliticii.

La început, s-a instituționalizat ideea zonei economice comune a Mării Negre, formată din state limitrofe, la care au aderat și țări fără ieșire la mare, dar cu interese evidente în zonă. Au apărut, apoi, conceptele regiunii Mării Negre extinse, dialogului strategic asupra Mării Negre etc. Toate au fost generate de realitățile unei regiuni cu ridicat potențial în competițiile economică, politică și strategică în plină desfășurare, petrolul și extinderea spațiului euroatlantic oferind zonei Mării Negre oportunități sporite de stabilizare și de propagare a stabilității în zone geopolitice extrem de importante, precum Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Teoreticieni precum Zbigniew Brzezinski, Alvin Toffler, Samuel P. Huntington, Ronald D. Asmus, Bruce Jackson, Joerg Forbrig, Jaroslaw Skonieczka, Vladimir Socor sau Steve Larrabee oferă noi perspective asupra mutațiilor geopolitice, geoeconomice și geostrategice suferite de zona Mării Negre și Balcani. Abordările și conceptele nou apărute se află la baza politicilor de integrare europeană și euroatlantică, deja existente sau în stadiul de proiect: strategia trans-atlantică pentru stabilizarea și integrarea zonei Mării Negre a NATO, dar și a formulelor de integrare din spațiul ex-sovietic.

Astfel, studiul redimensionărilor și al configurărilor reprezintă un capitol esențial al analizei noului mediu internațional, fără de care formularea politicilor și strategiilor de securitate este imposibilă. Scopul studiului propus este tocmai de a analiza și clarifica pe de o parte tendințele

geopolitice, geoeconomice și geostrategice specifice, iar pe de altă parte vulnerabilitățile, riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității regionale, atât cele ce emerg din acest spațiu, cât și cele externe care îl afectează. Regiunii Mării Negre și Balcanilor le sunt caracteristice trăsături ale mediului de securitate a căror identificare oportună, monitorizare și eventuală gestionare pot oferi proiecții inedite politicii de securitate a României, inițiativelor și strategiilor regionale, precum și oportunităților în exploatarea cărora statul român trebuie să fie un actor activ, întrucât România este membră a NATO și viitoare parte a Uniunii Europene. Geopolitic, zona este situată la extremitatea estică a celor două organizații și nu este încă suficient de clar cât timp se va afla în această situație. Lărgirile ulterioare ale celor două organizații sunt o problemă, de viitor îndepărtat, aflată în dezbatere, în timp ce, la rândul său, spațiul de la est de România se află într-un proces de reșezare geopolitică și geostrategică încă insuficient de clarificat, cu tendințe încă divergente.

În acest context, ne propunem ca, în studiul de față, să realizăm o analiză obiectivă a principalelor caracteristici ale mediului de securitate din regiunea Mării Negre și Balcani, a originii și surselor lor, a consecințelor pentru securitatea României. Vom urmări, în mod deosebit, raporturile dintre evoluția mediului de securitate regional și exercițiul relațiilor de putere, dar și nașterea și implementarea noului concept de regiune extinsă a Mării Negre și a conexiunilor sale cu celelalte zone geopolitice învecinate.

CAPITOLUL 1 TENDINȚE GEOPOLITICE, GEOECONOMICE ȘI GEOSTRATEGICE REGIONALE (ZONA MĂRII NEGRE ȘI BALCANII)

1.1 Zona Mării Negre și a Balcanilor

1.1.1 Evoluție

De-a lungul secolelor, din punct de vedere geopolitic, geoeconomic și geostrategic, importanța Mării Negre s-a bazat în principal pe rolul pe care regiunea l-a avut la intersecția dintre fostele puteri și imperii (elen, roman, bizantin, otoman, rus)¹. Ea a fost simultan o punte de legătură și o frontieră, o zonă-tampon și una de tranzit între Vest și Est, între Sud și Nord. În plus, Marea Neagră a reprezentat și reprezintă un punct de legătură pentru circuitele comerciale și regiunile bogate în resurse energetice². Zona a prosperat cel mai mult în perioadele când nu a fost izolată și s-a aflat ancorată la comerțul mondial.

În prezent, zona Mării Negre și a Balcanilor parcurge încă o etapă istorică caracterizată prin despărțirea lungă și dureroasă de comunism și de apartenența la sfera de influență sovietică, de tranziție de la o societate și economie închise spre valorile democrației și ale economiei de piață. Acum, unele state din regiune se află în pragul integrării în NATO sau

¹ Vezi R. Bruce Hitchner, *Marea prietenoasă cu străinii: istorie și realizarea strategiei euro-atlantice pentru Marea Neagră*, în Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig (editori), „O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre”, Editura IRSI, București, 2004, pp. 27-32.

² George Cristian Maior, *Noii aliați și dinamica de securitate în zona Mării Negre*, în Observatorul Militar, nr. 9/2004.

aderării la UE sau sunt angajate în procesul de îndeplinire a condițiilor cerute, altele au devenit deja membre ale acestor organizații. În schimb, Rusia încearcă să refacă fostul bloc politico-militar și economic și luptă pe toate planurile pentru a redeveni un partener important al marilor puteri ale lumii.

Evoluțiile din regiunea Mării Negre sunt indisolubil legate de schimbările intervenite, în ultimii ani, în mediul de securitate din Balcani, considerat în continuare „butoiul de pulbere al Europei”, din Caucazul de Sud și din fostele state sovietice, schimbări ce vor fi tratate mai jos.

1.1.2 Principalii actori ai regiunii

1.1.2.1 Actori naționali

Principalii actori naționali ai complexului economic și de securitate al Mării Negre sunt Federația Rusă și Ucraina, atât ca ex-componente ale fostului imperiu sovietic, cât și ca având relații și parteneriate speciale cu NATO și UE, precum și Turcia, ca punte de legătură între Balcani și Orientul Apropiat și Mijlociu și controlor al ieșirii din Marea Neagră. România și Bulgaria, piloni și promotori ai valorilor euroatlantice, constituie factori stabilizatori și catalizatori ai acordurilor de cooperare regională.

Federația Rusă s-a confruntat în ultimul deceniu cu o criză provocată de pierderea statutului de a doua superputere mondială. Inițial, în 1990-1991, Moscova a pledat pentru un „directorat” al Marilor Puteri în Balcani și în favoarea menținerii R.S.F. Iugoslavia. Se lucrase atunci și la un fel de Alianță Balcanică sub egida Kremlinului agreată, până la un moment dat, de Paris și Berlin. Cu timpul, concomitent cu evoluțiile crizei iugoslave și cu implicarea serioasă a SUA în regiune, Moscova a renunțat la pretențiile de hegemonie politică în Europa de Sud-Est. Analiztii consideră că Rusia de astăzi se concentrează asupra problemelor restructurării societății și

întăririi CSI, concomitent cu diversificarea parteneriatelor cu SUA și UE și a relațiilor cu statele din Extremul Orient. Parteneriatul Federația Rusă-SUA este perceput la Moscova ca o posibilitate de înțelegere globală, iar parteneriatul Federația Rusă-NATO, reînnoit în mai 2002, privește tematica combaterii terorismului, criminalității transfrontaliere și proliferării armelor nucleare.

Inițial, Federația Rusă a privit cu ostilitate vădită integrarea Balcanilor și a spațiului Baltica-Marea Neagră în structurile euroatlantice. Cu timpul, din 2000-2001, Vladimir Putin și echipa sa au înțeles că procesele în curs sunt ireversibile și au adoptat o strategie de acomodare, sub semnul pragmatismului. Astfel, în condițiile în care Europa de Sud-Est evoluează pe traiectoria integrării în NATO și UE, Federația Rusă rămâne, pe mai departe, foarte activă din punct de vedere cultural și economic în Balcani. Între altele, Moscova s-a străduit: să consolideze relațiile de ansamblu cu UE, în sistemul de la „bloc la bloc”, proiect fără șanse reale de reușită; să amplifice raporturile bilaterale cu statele din regiune, fără a ține cont de reglementările juridico-economice ale UE; să ocupe poziții economice strategice pe piețele est-europene înainte de integrarea lor în UE și NATO, în principal pe piețele de transport, distribuție și prelucrare de petrol și gaze naturale; să consolideze influența în Republica Moldova și Ucraina; să speculeze revendicările populației rusofone din Republica Moldova și Ucraina etc. Acțiunile Federației Ruse se bazează pe calculul simplu că nimeni nu-i poate contesta în regiune „hegemonia energetică”.

Ucraina, cea mai mare țară est-europeană, cu excepția Federației Ruse³, are relații speciale cu UE și NATO și, din 2003, face parte din Spațiul Unic Economic, dar și din GUUAM. Din 2002, a solicitat aderarea la NATO și, în prezent, participă cu peste 1500 militari la acțiunile de

stabilizare din Irak. Pe plan intern, Ucraina se confruntă cu numeroase tensiuni de ordin religios, iar pe plan extern are diferențe cu Federația Rusă pentru Peninsula Crimeea (populație majoritar rusă, autonomă din 1999).

Comerțul exterior este orientat spre Federația Rusă și Occident. Kievul controlează tranzitul de petrol și gaze al Federației Ruse spre Occident (conducele Drujba și Odessa-Brodii). În vestul Ucrainei se manifestă o persistentă influență vest-europeană (germană și poloneză); o importantă emigrație ucraineană există în UE (Germania), SUA și Canada. Tradiția unor relații de apropiere de Germania a supraviețuit regimului comunist, ca și rivalitățile cu Polonia și Rusia pentru controlul tranzitului dintre Baltica și Marea Neagră și dintre Răsărit și Occident. UE și SUA sunt interesate de conectarea Ucrainei la structurile cooperării în Marea Neagră și la tranzitul petrolier din Caucaz și Marea Caspică. Moscova nu poate accepta pierderea influenței sale asupra Kievului, deoarece la Kremlin supraviețuiesc încă raționamente ce conferă apropierii Ucrainei de Occident semnificația „excluderii” Rusiei din Europa. După „Revoluția Portocalie” scade probabilitatea ca Rusia să influențeze politica Ucrainei.

Turcia ocupă cea mai mare parte a Asiei Mici și zona de sud-est a Peninsulei Balcanice, iar teritoriul său face legătura între regiunile Europa de Sud-Est, Caucaz, Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Are o poziție strategică remarcabilă, potențialul său uman și cel militar făcând din Turcia un „pilon” NATO și euroatlantic. Guvernul musulman moderat se află în echilibru fragil cu armata, însă pe fondul criticilor europene, armata a permis instalarea guvernului Erdogan.

În calitate de stat candidat la aderarea în UE (din 1999), republica ar trebui să îndeplinească criteriile de la Copenhaga, care se referă la democratizare și la respectarea drepturilor omului. Stabilitatea țării a început să depindă tot mai evident de SUA, UE, FMI, Banca Mondială - SUA au acordat pachetul de

³ CIA – *The World Factbook 2004*, www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/up.html.

ajutorare în valoare de 8 mld. dolari⁴. Relațiile solide cu UE și prezența politico-militară masivă a SUA în Orientul Apropiat și Mijlociu garantează un mediu internațional favorabil Turciei. Astfel, în timpul Războiului Rece, Ankara a fost pilonul sud-estic al NATO și una dintre „ancorele” strategice ale Occidentului. Ulterior, Turcia a susținut politicile americane în Balcani, Caucaz și Asia Centrală. După atentatele de la 11 septembrie 2001, republica s-a solidarizat cu SUA, pentru combaterea terorismului internațional.

În Balcani, rivalitatea greco-turcă rămâne o problemă persistentă. Diferendul are rădăcini istorice profunde și se referă, printre altele, la delimitarea platoului maritim sau la statutul insulei Cipru, din Mediterana de Est. Adâncirea unei cooperări greco-turce și a implicării Turciei în procesele integratoare din Balcani sunt obligatorii pentru securitatea rutelor terestre și navale de aprovizionare a Occidentului cu petrol și gaze din Bazinul Caspic, Irak și Iran. Turcia a recunoscut Macedonia și a dezvoltat relații de cooperare cu acest stat. De asemenea, Ankara s-a implicat în operațiunile de menținere a păcii în regiune. Nu în ultimul rând, a susținut aderarea României și a Bulgariei la NATO.

Dezacorduri se manifestă și între Turcia și Federația Rusă pe tema războaielor din Cecenia, drepturilor musulmanilor din Federația Rusă și a atitudinii Moscovei în problema kurdă. Astăzi, Ankara încurajează majoritatea noilor state din spațiul CSI, în scopul consolidării independenței acestora. Pe plan mai larg, Turcia sprijină economic și prin asistență militară Azerbaidjanul și Georgia.

România și Bulgaria evoluează pe calea democrației și sunt considerate pilonii politicii UE și NATO în regiune. **România** și-a definit viziunea asupra spațiului Mării Negre, în Carta Albă a Securității și Apărării Naționale. Astfel, „spațiul

⁴ Institute for Security and International Studies (ISIS), *Black Sea Basin Regional Profile*, Sofia, 2004.

Mării Negre reprezintă în același timp o oportunitate și o sursă de risc, aflându-se la interferența a două axe strategice: Marea Neagră–Marea Mediterană, respectiv flancul sudic al NATO, zonă de importanță strategică pentru Alianța Nord-Atlantică, afectată în principal de riscuri transfrontaliere; Marea Neagră–Caucaz–Marea Caspică – spațiu de tranzit pentru resursele energetice ale Asiei Centrale, influențat de anumite forme de instabilitate subregională reverberându-se dinspre zona Asiei Centrale”⁵. Prin urmare, România acționează și va acționa ca un actor important în stabilizarea mediului regional de securitate prin rolul său de catalizator al politicilor de cooperare, asigurarea unui climat de stabilitate în Balcani și promovarea efectelor pozitive ale cooperării multinaționale din sud-estul Europei spre zona Mării Negre și Caucaz.

Georgia este dependentă de importurile de energie. Din 1995 beneficiază de asistența FMI și a Băncii Mondiale⁶. După 1991, au rămas trupe ruse în câteva baze militare, ca trupe de menținere a păcii în Abhazia și Osetia de Sud – zone ieșite de sub autoritatea guvernului de la Tbilisi, ca și Adjaria. În ciuda conflictelor etnice, țara continuă drumul către o economie de piață reală și integrare în instituțiile occidentale, sub conducerea pro-americanului Mihail Saakashvili. Speranțele Georgiei pe termen lung sunt legate de apropierea de NATO, UE, SUA; dezvoltarea coridorului internațional de transport prin porturile Batumi și Poti de la Marea Neagră.

1.1.2.2 Actori internaționali

Cei mai importanți actori cu vocație globală și organizații internaționale ce se manifestă în zona Balcanilor și a Mării Negre sunt: Statele Unite ale Americii (SUA), Uniunea

⁵ Guvernul României, *Carta Albă a Securității și Apărării Naționale*, București, 2004, p. 3.

⁶ G. Raballand, *Géoeconomie du Bassin Caspien*, Institut français des relations internationales (IFRI), iunie 2003.

Europeană (UE), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și Comunitatea Statelor Independente (CSI). Alte instituții care acționează aici sunt: GUUAM, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Procesul de Cooperare a Statelor din Sud-Estul Europei (SEECF), Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI) și Conferința miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est (SEDM).

SUA sunt interesate de democratizarea și stabilizarea regiunii, președintele George W. Bush fiind un promotor ferm al extinderii „robuste” a Alianței și al întăririi flancului sud-estic al acesteia. De altfel, încă din 1999, SUA au jucat un rol primordial în proiectarea și implementarea unei „rețele complexe de securitate și stabilitate” dincolo de vechea „Cortină de Fier”, fixată pe raporturi NATO, NATO-PfP, UE, OSCE etc. Pe de o parte, Washingtonul are acum controlul politico-militar regional și impulsionează programele de integrare a statelor din spațiu în NATO și UE, iar pe de altă parte, se preocupă îndeaproape de consolidarea cooperării regionale, democratizarea societății, combaterea corupției și a crimei organizate. Balcanii și Marea Neagră reprezintă pentru SUA o zonă cu importanță strategică deosebită pentru lupta declanșată contra terorismului, o stavilă în calea elementelor teroriste și a altor amenințări. De asemenea, problemele energetice reprezintă o prioritate pe agenda guvernului american, de la crearea unui sistem regional integrat, la gestionarea viitoarelor trasee de petrol și gaze din Caucaz și Orientul Apropiat și Mijlociu. În plus, se conturează tendința de cristalizare a unei așa-numite „zone de influență” SUA în tamponul tradițional dintre Rusia și UE (Germania, Franța).

În 2007, granița **Uniunii Europene** se va muta la Marea Neagră, odată cu integrarea României și Bulgariei și acceptarea candidaturii Turciei, cu tendințe de înglobare a Ucrainei și Moldovei. Astfel, Uniunea va avea de luptat cu numeroasele

tensiuni și conflicte, mai ales cele din nord-vestul Mării Negre, dar va avea și numeroase avantaje economice, știindu-se dependența acesteia de importurile de petrol. În Balcani, prin preluarea unor misiuni de menținere a păcii (Macedonia, Bosnia-Herțegovina), UE încearcă să-și formeze o armată complementară forțelor NATO și să mențină sub control focarele conflictuale din Europa.

NATO, alianță politico-militară globală, continuă, pe de o parte, așa-numita politică de „îndiguire” a Federației Ruse, și pe de altă parte, întărirea cooperării din Consiliul NATO-Rusia. România și Bulgaria, flancul sudic-estic al Alianței, au constituit o rampă de lansare a operațiunilor din Irak, ceea ce joacă un rol major în hotărârea SUA de amplasare a unor baze militare în zonă.

OSCE se bucură de credibilitate în sudul Caucazului, dar nu are puterea și mijloacele necesare pentru soluționarea marilor probleme ale regiunii, ci joacă rolul de observator. În viziunea Moscovei, OSCE este o organizație destinată prevenirii conflictelor.

CSI nu mai are aceeași soliditate inițială, Ucraina și Republica Moldova privind tot mai insistent spre Europa. Rusia caută prin toate mijloacele politice, economice și de altă natură să-și mențină statutul de lider și să creeze un bloc politico-militar și economic, ce se vrea o continuare a fostei Uniuni Sovietice.

1.2 Tendințe în regiune

1.2.1 Tendințe geopolitice

În lumina noilor dezvoltări ale lumii în care trăim, poziția strategică a unui stat la Marea Neagră devine din ce în ce mai importantă. De la Alfred Thayer Mahan⁷, care considera

⁷ Alfred Thayer Mahan, *Influența puterii maritime în istorie (1660-1783)*, 1890.

stăpânirea mărilor o condiție pentru obținerea poziției dominante, și până în zilele noastre, când se consideră că așezarea unui stat la litoralul maritim creează condiții favorabile pentru dezvoltarea sa și a zonei adiacente, zona maritimă a unui stat a avut o influență covârșitoare în evoluția statului respectiv. După cum susțin și Aymeric Chauprade și Francois Thual, „marea prin ea însăși nu poate avea o funcțiune geopolitică importantă decât dacă există legături între cele două maluri”⁸. Într-adevăr, statele riverane la Marea Neagră (România, Ucraina, Federația Rusă, Georgia, Turcia și Bulgaria), nu numai că colaborează activ în domeniul economic (vezi OCEMN), dar sunt interesate de realizarea unui mediu de securitate stabil și a unui climat ecologic sănătos.

În regiunea Mării Negre și Balcanilor se înregistrează două curente contradictorii: includerea statelor acestui spațiu în UE și NATO și sporirea atractivității organizațiilor respective, îndeosebi în Republica Moldova și Ucraina; efortul Federației Ruse de a îngloba Ucraina și Republica Moldova în blocul său politico-militar și economic, de a-și menține un cuvânt hotărâtor în problemele „vecinătății imediate” și de a conserva o prezență militară semnificativă în Transnistria și Marea Neagră.

Extinderea UE constituie o contribuție de seamă la pacea și securitatea în Balcani, ca și lărgirea NATO. După intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam (1997), s-au definitivat principiile și etapele extinderii UE: un prim val a cuprins statele baltice și cele central-europene, inclusiv Slovenia și Cipru; cel de-al doilea val va fi alcătuit din România și Bulgaria, care vor adera în 2007. În cele din urmă, Bruxellesul va integra toată Europa de Sud-Est. O situație aparte o are Turcia, membră NATO, care se confruntă – după aprecierile UE – cu o serie de probleme de natură diplomatică

⁸ Aymeric Chauprade, Francois Thual, *Dicționar de geopolitică*, Grupul Editorial Corint, București, 2003, p. 452.

și de politică internă. Oricum, o Uniune Europeană ar fi mult mai slabă fără Turcia, pilon al stabilității și modernizării în Orientul Apropiat și Mijlociu.

Dependența energetică a statelor de la Marea Neagră favorizează planurile ruse de recreare a fostului său bloc. Însă, Rusia trebuie să țină seama de faptul că principalele sale conducte de petrol și gaze tranzitează Ucraina și Polonia, tranzitul de resurse energetice spre Occident fiind practic controlat de actori regionali asupra cărora Moscova exercită un control nesigur sau un slab control. În plus, tendința de cristalizare a unei așa-numite „zone de influență” SUA în „tamponul” tradițional dintre Rusia și Germania complică ecuația politico-economică în zona Balcani-Marea Neagră. Putem aduce în discuție aici și o serie de organizații și tratate, întreținute de Rusia, precum Comunitatea Statelor Independente, Tratatul de Securitate Colectivă⁹ etc.

În afara celor două tendințe majore care se manifestă în zonă, în ultima perioadă au mai existat câteva evenimente ce au periclitat, într-o oarecare măsură, stabilitatea regiunii. De exemplu, controversatul canal Băstroe a constituit, înainte de alegerile din cele două țări aflate în dispută, România și Ucraina, un punct intens dezbătut de politicieni, mass-media și opinia publică. S-a vorbit despre degradarea ecosistemului Deltei Dunării, Tratatul dintre România și Ucraina privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, colaborarea și asistența mutuală în problemele de frontieră¹⁰, despre zonele economice etc. Probabil, totul a fost numai o chestiune de susținere a poziției în vederea câștigării alegerilor. Acum, problema se află

⁹ Col. (r) Vasile Popa, *Relațiile Alianței cu statele din Estul, Sud-Estul și Bazinul Mediteranean*, în *Impact Strategic*, nr. 3-4/2003 [8-9], p. 77.

¹⁰ Tratatului dintre România și Ucraina privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, colaborarea și asistența mutuală în problemele de frontieră, semnat la Cernăuți la 17 iunie 2003, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act?ida=48942

în „stand-by”, urmând ca UE sau ONU să realizeze un studiu asupra impactului canalului asupra ecosistemului din jur.

Tot legat de Ucraina, ca urmare a contestării câștigării alegerilor de către fostul prim-ministru Viktor Ianukovici, simpatizanții lui Viktor Iuscenko au manifestat zile în șir – existând la un moment dat pericolul unor grave tulburări sociale. Comunitatea internațională a recunoscut fraudă și și-a dat acordul pentru organizarea unui nou scrutin, astfel încât liderul pro-american Iuscenko a fost ales președinte.

O altă problemă o reprezintă ambiguitatea opțiunii politice a Ucrainei și Republicii Moldova, care încă nu s-au angajat decisiv pe drumul racordării complete la valorile euroatlantice.

1.2.2 Tendințe geoeconomice

Din punct de vedere al teoriei relațiilor internaționale, pentru a beneficia de avantaje economice, statele riverane Mării Negre ar trebui să țină seama de următoarele aspecte:

- controlul țărmului maritim (mărimea fațadei maritime, adâncimea șenalului navigabil – canalul Dunăre-Marea Neagră, Volga, Don);
- controlul rutelor maritime;
- controlul locurilor de trecere maritimă (strâmțurile) – cazul Bosfor și Dardanele ce fac legătura Mării Negre cu Marea Mediterană.

Din punct de vedere practic, statele regiunii Mării Negre și Balcanilor depind în mare măsură de asistența economică occidentală, asistență ce este esențială pentru stimularea proceselor de prefacere a bazei economico-socială a acestor state și democratizarea lor accentuată. Peste tot, în proporții diferite, se înregistrează obstacole importante: mentalități vechi; slabe tradiții democratice; corupție; relații cu organizațiile criminale internaționale; trafic ilegal de droguri, arme, „carne vie” cu rețelele din Ucraina, Federația Rusă, Asia

Centrală etc.

Referitor la resursele energetice, statelor regiunii analizate depind major, din punct de vedere energetic, de livrările de petrol și gaze din Federația Rusă, vulnerabilitate deosebit de importantă. Astfel, Occidentul, cu susținerea statelor de pe malul vestic al Mării Negre, caută să deschidă accesul spre sursele energetice de la Marea Caspică și Orientul Apropiat și Mijlociu, ceea ce ar reduce pe termen mediu dependența Europei de Est – a UE în general – de Federația Rusă. Totuși, participarea companiilor ruse (Gazprom, Lukoil) la o competiție economică regională este grevată de: obligația ca ele să respecte regulile UE și să-și liberalizeze propria piață energetică; necesitatea modernizării tehnologice; costurile ridicate ale transportului pe conducta Drujba, pe calea ferată sau pe conducta Odessa-Brodii etc. Până la urmă, Federația Rusă trebuie să accepte parteneriatul occidental și cooperarea marilor companii transnaționale și să renunțe la relațiile de pe poziții de forță cu statele din imediata sa vecinătate.

În tot acest joc, Ucraina are o poziție avantajoasă, folosind conducta Odessa-Brodii cu scopul de a obține avantaje din partea Federației Ruse și UE, transformându-se într-un fel de dispecer petrolier regional. Pe de o parte, Federația Rusă încearcă să blocheze accesul petrolului caspic pe această conductă, iar pe de altă parte UE a alocat fonduri pentru prelungirea sa spre Baltica. Totodată, de poziția Kievului depinde și transportul pe conductele ce unesc Ucraina de România și Bulgaria.

Pentru a-și menține poziția de lider energetic al zonei și a reduce avantajele de poziție ale Ucrainei, Moscova stăruie în direcția proiectelor conductei Novorossisk-Balcanii de Est și a gazoductul subacvatic din Marea Neagră, cu terminalul la Istanbul. O altă direcție de acțiune a Federației Ruse o reprezintă „ofensiva” companiilor energetice ruse în Europa de Est și Sud-Est, cu intenția de a „cumpăra tot ce se poate

cumpăra”. Controlând o serie de complexe moderne de prelucrare în străinătate, rețele de benzinării și de transporturi de petrol și gaze, rușii s-ar putea adapta, în afara frontierelor proprii, la normele UE de activitate.

Un alt stat esențial pentru realizarea proiectelor de transport al petrolului și gazelor naturale dinspre Marea Caspică spre Europa, ocolind Rusia, este Turcia. Ankara este interesată de gestionarea tranzitului de petrol și gaze din Orientul Mijlociu, Caucaz și Marea Neagră. Astfel, începând cu 1994, Ankara a devenit unul dintre promotorii proiectului Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC), ca alternativă la „Ruta Nordică”, propusă de Moscova. Competiția nu exclude, însă, și cooperarea, în anumite limite. Turcia importă masiv gaz natural din Federația Rusă, deși încearcă să-și diversifice sursele de aprovizionare (gazoductul „Nabucco”, dintre Iran, Balcani și Europa Centrală). La scurt timp după inaugurare, Ankara a întrerupt livrările prin conducta „Blue Stream”, provocând pierderi companiei Gazprom (martie 2003). Negocierile s-au prelungit până în noiembrie, când Turcia și Rusia au încheiat un acord pentru reluarea livrărilor. Conductele Baku-Tbilisi-Ceyhan și Baku-Erzurum vor oferi Turciei o sursă energetică alternativă și vor spori importanța strategică a acesteia.

În toată această ecuație, România poate avea un important rol strategic în circuitele economice internaționale, atât pentru tranzitul de petrol din Federația Rusă sau bazinul Mării Baltice spre zona consumatoare din vestul Europei (de exemplu, proiectul Constanța-Belgrad-Trieste), cât și în calitate de exportator de electricitate și produse petroliere.

Dezvoltarea inegală din punct de vedere economic a acestor state are efecte negative în transformarea lor în parteneri economici credibili pentru investițiile din Occident. De aceea, în scopul întăririi cooperării și colaborării regionale, statele din zona Mării Negre au înființat o serie de organizații, precum OCEMN, sau sunt membre ale altora - CSI, GUUAM.

Cea mai importantă pentru zona Mării Negre se dovedește a fi Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN). Organizația a luat ființă la 25 iunie 1992 (Istanbul), odată cu semnarea Declarației de Cooperare Economică la Marea Neagră. Printre membrii fondatori s-au aflat și Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, România, Turcia, Ucraina, care, de altfel au cele mai mari interese în zonă. Principiile sale sunt cooperare, nu confruntare și angajare, nu izolare. Un fapt important pentru dezvoltarea acestei organizații a fost solicitarea Uniunii Serbia-Muntenegru și F.R.I. a Macedoniei de a fi primite ca membre cu drepturi depline. În prezent, pe lângă cooperare economică în regiune, obiectivul principal al organizației constă în realizarea unui spațiu de securitate, stabilitate și prosperitate, mărturie fiind Documentul privind măsuri de creștere a încrederii și securității la Marea Neagră – ce vizează cooperarea în domeniul militar naval (intrat în vigoare la 1 ianuarie 2003).

1.2.3 Tendințe geostrategice

Din punct de vedere geostrategic, zona Balcanilor și, mai ales, cea a Caucazului de Sud se caracterizează prin numeroase tensiuni și conflicte (Cecenia, Osetia de Sud, Transnistria, Nagorno-Karabach, Abhazia etc.), în soluționarea cărora organizațiile internaționale de securitate depun eforturi importante. În cele ce urmează, credem că se impune o scurtă caracterizare a celor mai importante dintre acestea, precum și o prezentare a ultimelor evoluții.

Cecenia. Antagonismele ruso-cecene își au originea încă din secolul al XVIII-lea. Cecenia, preponderent musulmană, și-a câștigat independența în 1990-1991. Puterea a fost preluată de generalul sovietic Djohar Dudaev, considerat de Moscova „naționalist-extremist”.

Conflictul armat a fost reluat în septembrie 1999, odată cu încetarea campaniei NATO împotriva Iugoslaviei. Deși au

instalat o administrație locală (în 2000), trupele ruse se confruntă în continuare cu gherilele cecene (în rândul lor luptă talibani, membri Al-Qaida, fundamentalistii comandantului saudit Hattah, iranieni, palestinieni etc.). La finele anului 2001, liderii separatiști ceceni (Aslan Mashadov) l-au solicitat pe Eduard Sevardnadze să medieze un acord cu Moscova (care controlează ferm numai nordul Ceceniei). Rebelii propun o reglementare de tip Kosovo. Alegerile din august 2004 au permis instalarea unei administrații pro-ruse. Cu toate acestea, la 24 august, două avioane de pasageri rusești s-au prăbușit după ce două femei cecene au detonat încărcături explozive la bord – 89 morți, iar la 1 septembrie rebelii ceceni au luat ostateci peste 1200 de copii într-o școală din Beslan (Osetia de Nord) – 339 morți¹¹, ceea ce a întărit parteneriatul SUA-Rusia de luptă contra terorismului. Cecenia rămâne pe mai departe un „butoi de pulbere”.

Moscova este preocupată, îndeosebi, de conducta Baku-Novorossisk, motiv pentru care nu poate ceda Cecenia. În același timp, ea încearcă să-și extindă controlul în Georgia și să-și consolideze dispozitivul din Daghestan. În prezent, conflictul este departe de a fi soluționat, dar există anumite semnale de îmbunătățire a situației.

Osetia de Sud. Separatiștii osetieni au început lupta armată în 1990-1991. Zeci de mii de georgieni au fost uciși sau au părăsit provincia. În iunie 1992 (Acordul de la Soci), Boris Elțin a mediat încetarea focului și a deplasat o forță de pace de 1700 oameni. S-a constituit și un grup de negociere a viitorului provinciei (OSCE, Federația Rusă, Georgia și Osetia de Nord). În ultima perioadă s-a implicat și UE. În august, OSCE a decis să trimită mai mulți observatori în zonă, ca o etapă a realizării unei mai mari stabilități și a unei mai rapide soluționări a

¹¹ Institute for Security and International Studies (ISIS), *Black Sea Regional Profile: The security situation and the region-building opportunities*, July – September 2004, Sofia, 2004, p. 7.

tensiunilor. Schimbările recente de la Tbilisi și o atitudine activă a SUA vor deschide probabil noi perspective de negociere; oricum, Georgia nu acceptă secesiunile din Abhazia, Osetia de Sud și Adjaria; se susține o soluție de integritate teritorială, cu largă autonomie locală și retragerea forțelor ruse de pace.

Transnistria, la est de Nistru, s-a proclamat independentă în 1990. Transnistria constituie un factor de destabilizare internațională și „centru al crimei organizate” est-european. SUA, alături de UE și OSCE, susțin revendicarea retragerii bazelor militare ruse din Transnistria, însă Federația Rusă o consideră un fel de „bază înaintată” a sa. Rusia oferă suport Armatei 14, ce trebuia evacuată încă din 1999, conform angajamentelor sale față de OSCE. Conflictul se află într-o fază de oarecare acalmie, probabil datorită implicării tot mai active a organizațiilor internaționale de securitate.

Spațiul de securitate balcanic etalează o puternică prezență militară NATO și nord-americană datorită importanței sale strategice. De altfel, complexul de securitate din Europa de Sud-Est – tradițională arenă de confruntare între marile puteri europene moderne (Germania, Rusia, Marea Britanie și Franța) și între superputerile postbelice (SUA, URSS) – trece printr-un proces profund de restructurare politică, economică și militară. SUA și NATO, în cadrul ONU și OSCE și în afara acestor instituții, controlează cele mai semnificative evoluții locale, orientate în direcțiile: prevenirii, stopării și gestionării conflictelor armate și politice; democratizării țărilor balcanice; dezvoltării economiilor de piață și societății; integrării în structuri regionale, europene și euro-atlantice de securitate. În prezent, situația din Kosovo, Bosnia-Herțegovina și Macedonia este sub controlul autorităților internaționale (aici staționând forțe de poliție și militare ONU și NATO și un contingent UE de menținere a păcii).

Pe lângă aceste tensiuni și conflicte majore ce macină

eforturile de stabilizare și securizare, în zonă se manifestă o serie de alte aspecte ce împieteză asupra procesului de transformare democratică a regiunii Mării Negre și Balcanilor.

O problemă este reprezentată de traficul cu arme strategice și vectorii de producere a acestora, arme ce au rămas din perioada URSS, care, combinate cu fenomenul terorist și al crimei organizate, dau o imagine nu tocmai atractivă. Asupra acestor probleme comunitatea internațională s-a angajat să lupte cu toate mijloacele (*Strategia NATO de Combatere a Terorismului*).

Nu mai puțin interes suscită problema flotei statelor riverane la Marea Neagră. Ele au creat, la 2 aprilie 2001, un organism de cooperare navală, numit Grupul Naval de Acțiune Comună în Marea Neagră (BLACKSEAFOR), având ca obiectiv cunoașterea reciprocă, consolidarea încrederii și securității în Marea Neagră, acțiunile fiind îndreptate pe probleme umanitare, de căutare-salvare, împotriva minelor, poluării ș.a.m.d. Ea va putea fi folosită ca forță în Marea Neagră, dar la cerere, poate interveni și în afară, în concordanță cu acordul statelor participante¹². Există o puternică prezență militară rusă în Crimeea, ceea ce a adus anumite neînțelegeri între Rusia și Ucraina asupra statutului flotei la Marea Neagră și a bazei strategice de la Sevastopol (acordul din iunie 1995 privind flota la Marea Neagră alocă 81.7% Rusiei și 18.7% Ucrainei¹³). Conform doctrinei militare, flota rusă a Mării Negre va asigura apărarea coastelor proprii, va menține capacități pentru executarea blocadei și va fi capabilă să execute o operație de desant maritim la distanța maximă¹⁴.

¹² Guvernul României, *Carta Albă a Securității și Apărării Naționale*, București, 2004, p. 24.

¹³ Gwendolyn Sasse, *Conflict-Prevention in a Transition State: The Crimean Issue in Post-Soviet Ukraine*, în 'Nationalism and Ethnic Politics', Vol. 8, No. 2, 2002, p. 38, <http://www.lse.ac.uk/collections/europeanInstitute/articles/sasse1.pdf>.

¹⁴ CSSAS, *Impact Strategic*, nr. 1-2-2003 [6-7], p. 156.

Totuși, odată cu aderarea României și Bulgariei la NATO, raportul de forțe s-a schimbat în sensul unei așa-zise egalități. Acum sunt trei membre NATO (cele două plus Turcia) și trei nemembre (Rusia, Ucraina, Georgia), dar care sunt partenere sau beneficiază de acorduri speciale cu Alianța. De menționat achiziționarea de către România a încă două fregate, îndeplinind astfel cerința NATO de flotă formată din trei nave de același tip, ceea ce permite desfășurarea de trupe aliate în zona mării teritoriale. Astfel, împreună cu Bulgaria, care dispune de trei submarine (clasă mică), România va fi în continuare un promotor al politicii Alianței în regiune.

CAPITOLUL 2

VULNERABILITĂȚI EXISTENTE. RISCURI, PERICOLE ȘI AMENINȚĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII REGIONALE ȘI GLOBALE

Europa se află într-o perioadă plină de provocări derivate nu numai din transformările ce se desfășoară în mediul de securitate național, zonal, regional, global, ci din reconfigurările instituționale de mare amploare. Zona Mării Negre și Balcanii reprezintă principala țintă a tuturor proceselor în desfășurare sau care sunt prognozate și, din aceste motive, evaluarea vulnerabilităților, dar și a riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității regionale constituie punctul de plecare pentru formularea politicilor regionale ale actorilor statali și suprastatali.

Într-o astfel de analiză este necesar să urmărim o serie de indici și indicatori ai stabilității și securității regionale, dintre care cei mai importanți considerăm a fi: stabilitatea politică internă; dezvoltarea economiei de piață; alocarea resurselor; accesul la resurse strategice; respectarea drepturilor și libertăților fundamentale; calitatea vieții; realizarea controlului civil democratic asupra forțelor armate; stadiul reformei organismului militar; implicarea în conflicte armate (la nivel național, zonal, regional sau global); posesia, folosirea sau producerea de armament nuclear, biologic sau nuclear; diferențele de natură culturală între valorile naționale și cele ale vecinilor; participarea și colaborarea în plan regional și global; degradarea mediului etc.

2.1 Vulnerabilitățile regiunii

Principala vulnerabilitate¹⁵ a regiunii este constituită de diferențele dintre țările ce o compun. Este vorba aici nu numai despre varietatea culturală și politică, ce caracterizează regiunea Mării Negre și Balcanii, ci, mai ales, despre stadiile diferite de dezvoltare în care se află țările din spațiul analizat. Într-un scenariu pesimist al evoluției regionale, aceste diferențe ar potența incapacitatea statelor de a coopera, având efecte negative asupra procesului de integrare europeană și euroatlantică.

În general, vulnerabilitățile regiunii sunt cele specifice statelor aflate în tranziția de la totalitarism la democrație:

- apartenența majorității țărilor din regiune la blocul comunist, a cărui prăbușire le-a aruncat într-un „vid” geostrategic, din care au încercat să iasă prin inițierea unui proces dificil de tranziție atât la nivel intern, cât și la nivel extern;

- nefinalizarea acestui proces în nici unul dintre domeniile vieții societății (economic, politic, social). Analizele economice¹⁶ demonstrează că, cel puțin în partea de est a zonei Mării Negre și Balcani, calitatea vieții locuitorilor este cu mult sub nivelul atins în timpul existenței Uniunii Sovietice;

- marea varietate etnică, culturală și religioasă a regiunii. De exemplu, Turcia este vulnerabilă la instabilitatea regiunii din cauza legăturilor sale etnice cu georgienii, azerii și abhazii;

¹⁵ *Vulnerabilitatea*, după cum am definit-o și în alte lucrări ale Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, reprezintă, pe larg, *rezultatul combinării riscurilor existente la adresa unei societăți cu capacitatea acesteia de a face față și de a supraviețui situațiilor de urgență internă și externă.*

¹⁶ Apud Akinci, Halil, *Dezvoltarea unei noi strategii euroatlantice pentru regiunea Mării Negre: constrângeri și perspective*, în Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig (editori), „O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre”, Editura IRSI, București, 2004, pp. 57-64.

- lipsa unui cadru juridic coerent necesar combaterii fenomenului corupției;

- lipsa unui cadru juridic coerent referitor la combaterea crimei organizate, a traficului de droguri și de ființe umane;

existența, în regiune, a unor țări care nu și-au definitivat opțiunile vis-à-vis de integrarea europeană și euroatlantică (o parte importantă a oficialilor din Ucraina și Republica Moldova au făcut declarații împotriva potențialei aderări la organizațiile europene și euroatlantice);

- existența concomitentă a unor jocuri de interese ce urmăresc instaurarea hegemoniei Rusiei în regiune și a tendințelor de integrare europeană și euroatlantică a statelor de aici;

- dependența țărilor din regiune de resursele energetice ale Federației Ruse.

Se observă că regiunea Mării Negre și Balcani nu este lipsită de vulnerabilități semnificative. Majoritatea acestora își au rădăcinile în istoria statelor și, din acest motiv, integrarea lor în instituțiile europene și euroatlantice se dovedește a fi un test important pentru noile concepții geopolitice și geostrategice.

2.2 Riscuri, pericole și amenințări la adresa securității regionale și globale

Pornind de la premisa că riscul este cauzat de nedeterminare, de imposibilitatea de a cunoaște cu certitudine evenimentele viitoare, observăm că acesta reprezintă o stare potențială, care, în anumite condiții, poate deveni efectivă. La nivelul analizei aplicate, identificăm următorii factori ce se concretizează în riscuri la adresa securității regiunii Mării Negre și Balcani, cu extensie spre nivelul global de realizare a securității:

- tranzitul elementelor teroriste și ale crimei organizate către Europa Centrală și de Vest prin regiunea Mării Negre și

Balcani;

- fluxurile migratorii masive dinspre Asia și Africa spre Europa Centrală și de Vest;

- vecinătatea a uneia dintre cele mai instabile regiuni ale lumii: Asia Centrală;

- vecinătatea apropiată a Caucazului și a Balcanilor – zone caracterizate de tensiuni și conflicte;

- existența unor relații de neîncredere istorică între țările regiunii (de exemplu, între Grecia și Turcia);

- existența presiunilor islamice asupra uneia dintre cele mai importante țări ale regiunii: Turcia;

- lipsa compatibilității dintre soluțiile militare și cele civile pentru rezolvarea unor conflicte deja existente, cum ar fi cel din nordul Caucazului, în care logica militară cere ca civilii să fie tratați ca inamici, în timp ce dreptul internațional condamnă această abordare;

- absența instrumentelor de legislație internațională recunoscute de către toate statele din regiune necesare rezolvării pașnice a cererilor de autonomie sau suveranitate ale minorităților etnice locale;

- dorința Rusiei de a reface ordinea hegemonică anterioară sfârșitului Războiului Rece;

- tradiționala luptă pentru poziția de lider în Marea Neagră între Turcia și Rusia;

- jocurile de interese și presiunile asupra Republicii Moldova și asupra malului nord-vestic al Mării Negre;

- dezinteresul față de degradarea mediului, cauzată de industrializarea excesivă a fostelor țări comuniste.

Pericolele la adresa securității regionale și globale, definite drept caracteristici ale unei acțiuni sau inacțiuni de a aduce prejudicii valorilor unei societăți, persoanelor sau bunurilor acestora, pot fi sintetizate astfel:

- conflict între Rusia și fostele state sovietice asupra unor chestiuni etnice, teritoriale sau legate de resurse, în special

în Kazakhstan;

- dispute între China, pe de o parte, și Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tadjikistan sau Rusia, pe de altă parte, cauzate de separatismul etnic în cadrul populației de aceeași etnie din provincia Xinjiang;

- conflict între Afghanistan și Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan, dacă se va ajunge în situația în care destrămarea Afghanistanului să conducă la reconfigurarea granițelor naționale în funcție de dispunerea etniilor;

- conflict între Iran, Azerbaijan și Turkmenistan asupra unor probleme etnice, de tipul implicării iraniene în afacerile internaționale azere;

- intensificarea conflictului diplomatic între România și Ucraina cauzat de construirea canalului Chilia-Bâstroe, concomitent cu modificarea rutelor fluviale pe Dunăre și afectarea florei și faunei Deltei Dunării;

- potențialitatea ca regiunea Mării Negre și Balcani să devină o țintă pentru terorismul intern și internațional din cauza conflictelor interne provocate de tendințele separatiste și naționaliste (surse ale terorismului), de lipsa tradiției democratice a transferului puterii în unele țări ale regiunii și de acumulările masive de armament, moștenite din perioada Războiului Rece;

- apariția unei diviziuni între civilizații, cauzată de participarea țărilor din regiune la lupta împotriva terorismului;

- eșecul proiectelor occidentale ce urmăresc relaționarea resurselor energetice caspice și central asiatice cu piețele europene, ca urmare a creșterii gradului de instabilitate în regiune;

- desfășurarea simultană de conflicte în Balcani și în nordul Caucazului (Albania, respectiv Cecenia);

- neintegrarea europeană și euroatlantică a țărilor din regiune din cauza eșecului în adoptarea standardelor impuse de organizațiile internaționale care au inițiat aceste procese;

- divizarea regiunii între sfera de influență occidentală și cea euroasiatică.

Amenințările¹⁷ la adresa securității regionale sunt, în mare parte, de natură militară. Amploarea acestui tip de amenințări apare în absența unei ordini prestabilite, care să întărească sau să dea naștere la reglementări general-acceptate privind folosirea sau amenințarea cu folosirea forței militare. În acest context, observăm că securitatea regională este amenințată de elemente nu numai interne, ci și externe precum:

- prezența militară nedorită a Rusiei în Cecenia;

- conflictul din Osetia de Sud;

- conflictul din Transnistria;

- conflictul dintre Armenia și Azerbaijan în enclava Nagorno-Karabach;

- nefinalizarea conflictului din Bosnia-Herțegovina;

- campania împotriva terorismului din Afghanistan;

- războiul din Irak;

- economia subterană, corupția etc.

2.3 Cum pot fi contracarate riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității regionale și globale?

Răspunsul la această întrebare este dificil, în contextul în care, după cum am arătat anterior, complexitatea naturii riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității regionale și globale este deosebit de ridicată. În ansamblu, perspectivele securității zonei Mării Negre și Balcani sunt determinate pe de o parte de succesul tranziției interne a țărilor din regiune, iar pe de altă parte de includerea acestora în complexul euroatlantic de securitate. În acest sens, toate țările

¹⁷ Spre deosebire de riscuri și pericole, *amenințarea* are indicatori mult mai concreți, reprezentând o declarație a unei intenții de a pedepsi sau a răni o persoană, în special în cazul în care aceasta nu dorește un semn sau o avertizare asupra unui posibil necaz, pericol etc.

riverane la Marea Neagră au stabilit relații formale cu NATO și UE:

- România și Bulgaria au devenit în 2004 membre ale NATO și vor adera la UE în 2007, cel târziu 2008, conform declarațiilor recente ale oficialilor Uniunii;

- Rusia, Ucraina și Georgia au semnat acordurile de parteneriat cu UE, în 1996, și documentul de aderare la Parteneriatul pentru Pace, în 1994;

- Turcia, în prezent, are mari șanse să se integreze în UE, deși există încă multe probleme în acest sens;

- Consiliul NATO-Rusia și Comisia NATO-Ucraina subliniază importanța pe care o dețin aceste țări în regiune;

- oficiali din Ucraina, Georgia, dar și Republica Moldova au declarat intenția țărilor lor de a strânge relațiile cu NATO și UE.

Mai mult, țările din regiune fac parte și din alte organizații internaționale ce au drept scop oficial menținerea păcii și stabilității, așa cum am arătat și în capitolul anterior: OSCE, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, CSI, GUUAM, OCEMN, SECI, SEDM etc. Totuși, în condițiile noilor transformări politice, economice și militare, regimul juridic al Mării Negre nu se schimbă, el fiind reglementat, în principal, de Convenția ONU asupra Dreptului Mării (1982).

Există numeroase voci care susțin că este imposibilă stabilirea unei strategii comune pentru regiunea Mării Negre și Balcani, însă comunitatea internațională și-a stabilit deja principalele direcții de acțiune pentru atingerea scopului integrării europene și euroatlantice¹⁸: gestionarea și soluționarea conflictelor, dezvoltarea economică și instituțională a țărilor din

¹⁸ Vezi Minchev, Ognyan; Marin Lessenski și Plamen Ralchev, *Strategia transatlantică pentru stabilizarea și integrarea zonei Mării Negre (Strategia SIMN)*, în Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig (editori), „O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre”, Editura IRSI, București, 2004, pp. 85-99.

regiune, întărirea suveranității naționale, îmbunătățirea standardelor guvernării etc. Atingerea acestui scop presupune aplicarea unei strategii, denumită SIMN, bazată pe șapte elemente de bază¹⁹:

- crearea unui spațiu legitim al NATO pentru a acționa în zonă;

- atragera Rusiei ca partener;

- coordonarea eforturilor și intereselor comunității euroatlantice;

- stabilizarea statelor mai puțin dezvoltate, prin democratizare și dezvoltare instituțională;

- mobilizarea inițiativei și participării societății civile;

- dezvoltarea cooperării regionale;

- transmiterea experienței de democratizare dinspre Europa Centrală și de Est spre țările din zona Mării Negre.

Reușita Strategiei SIMN, propunere a Institutului de Studii Regionale și Internaționale din Sofia, ar putea eșua din cauza varietății culturale mai sus-menționate. Într-adevăr, așa cum susțin autorii săi, efortul de integrare în spațiul euroatlantic poate servi drept instrument de mobilizare a opiniei publice față de prioritățile transformării democratice și economice a regiunii, însă nu trebuie să subestimăm importanța riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității regionale și internaționale care pot impieta orice proces de integrare. De asemenea, trebuie luat în calcul și faptul că unele dintre țările din regiune încă nu și-au definitivat opțiunea internațională, în ciuda mesajelor transmise prin mass-media (de exemplu, facțiuni din Ucraina și Republica Moldova).

Mult mai concrete și cu potențial de succes sunt strategiile NATO și UE pentru stabilizarea, dezvoltarea și integrarea regiunii.

¹⁹ Ibidem.

În ultimii ani, NATO a început un proces de revizuire a programului Parteneriatul pentru Pace, astfel că, la Summit-ul de la Praga (2002), a lansat un nou program intitulat Planul de Acțiune pentru Parteneriatul Individual (PAPI), ce are rolul de a stabili prioritățile, de a armoniza și organiza toate aspectele relației dintre Alianță și partenerii săi. Conform creatorilor săi, PAPI este un instrument de transformare care, dacă va produce schimbări reale, poate oferi șanse reale de integrare țărilor, mai ales celor din regiunea Mării Negre și Balcani (Georgia, Azerbaidjan, Armenia sunt deja membri, iar Ucraina a transpus principiile PAPI în relația sa cu NATO). Tot la Praga, NATO a propus și Planul de Acțiune pentru Parteneriat (PAP) – un instrument ce poate fi aplicat în cazul problemelor specifice fiecărei regiuni.

În ceea ce privește Uniunea Europeană, aceasta se află într-un proces de dezvoltare a unui *nou instrument al vecinătății*, ce oferă țărilor de la noua frontieră lărgită a UE statutul de membre ale „Europei Extinse”, inclusiv Ucrainei și Republicii Moldova. De asemenea, există și opinia conform căreia acest program ar trebui lărgit și în Caucazul de Sud, Georgia, Armenia și Azerbaidjan fiind principalii susținători ai ideii. Politica vecinătății europene nu oferă, însă, o concepție coerentă asupra integrării Rusiei, deoarece deși afirmă că este inclusă și Federația, UE dorește crearea a patru *spații comune*, ce se suprapun multor zone din această concepție de vecinătate. Tot în cadrul UE, statele din regiunea riverană au adoptat, la 26 noiembrie 2001, o *Declarație privind apa și legătura dintre apă și ecosistemele în Regiunea extinsă a Mării Negre*, document ce subliniază dorința UE de a susține cooperarea în zona extinsă a bazinului Mării Negre și sprijinul efectiv oferit țărilor candidate pentru accelerarea procesului de implementare a legislației comunitare.

De asemenea, există și ale instituții regionale ce furnizează statelor cadrul necesar cooperării și dezvoltării - OCEMN, Consiliul Mării Negre, GUUAM, CSI –, însă oferta

acestora nu este suficientă, fiind nevoie să fie completată de eforturile țărilor din regiune. De exemplu, în cadrul OCEMN, în plan regional, a fost aprobat de către miniștrii de externe ai statelor riverane Documentul privind măsuri de creștere a încrederii și securității la Marea Neagră, la 25 aprilie 2002 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2003.

CAPITOLUL 3

SECURITATEA REGIONALĂ (ZONA MĂRII NEGRE ȘI BALCANI) – COMPONENTĂ FUNDAMENTALĂ A SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

Pornind de la securitatea individului uman și trecând apoi la cea a grupurilor, putem afirma că fiecare nivel de realizare a acestei stări este important pentru cel superior. Astfel, stabilitatea internă a statului constituie un factor esențial pentru capacitatea sa de a coopera în plan internațional și, mai mult, securitatea internă este un factor determinant al calității securității regionale. Există pericolul ca, în timp ce unele state își consolidează democrația, altele să fie gestionate deficitar, astfel încât fie s-au fărâmițat, fie au fost fărâmițate sau au fost marginalizate sub presiunea externă a integrării europene și euroatlantice.

În același timp, securitatea regională o influențează direct pe cea globală, determinând organizațiile și instituțiile internaționale să adopte politici de stabilizare, dezvoltare și securizare a regiunii respective. Procesul se desfășoară, așadar, în ambele sensuri: regional – global – regional.

În cazul regiunii Mării Negre și Balcani, războaiele din Kosovo și Cecenia au contribuit la configurarea noului mediu de securitate internațional: teritoriile, populațiile și resursele vaste ale puterilor din regiune nu mai constituie avantaje în geopolitica secolului XXI, în schimb, factori, precum războiul informațional și „efectul CNN” contribuie la stabilirea regulilor jocului în această regiune fragmentată.

În același timp, în noul mediu de securitate, harta Europei (vezi Figura 1) a suferit două schimbări esențiale:

Figura 1

Sursa: Loucas, Ioannis, *The New Geopolitics of Europe and the Black Sea Region*, în „Security Dynamics of the Black Sea Region: Greek Geopolitical Perspectives”, Coord: M. Sheehan, Conflict Studies Research Centre, 2000

1. o nouă structură internă, ca urmare a creșterii numărului statelor europene prin sfârșirea Iugoslaviei, Cehoslovaciei și a Uniunii Sovietice și

2. o nouă percepție vis-à-vis de frontiera estică a Europei, datorată lărgirii spațiului euroatlantic către est.

În cadrul acestei noi realități, apar noi probleme majore ce se referă direct la identitatea politică, economică și militară europeană. Este evident faptul că asemenea probleme sunt legate, pe de o parte, de extinderea NATO și a UE și, pe de altă parte, de transformările post-Război Rece suferite de statele din regiunea Mării Negre și Balcani.

În celălalt sens, de la global la regional, restructurarea dinamicii geopolitice europene a avut două efecte principale asupra regiunii Mării Negre și Balcani (vezi Figura 2):

Sursa:
Loucas,
Ioannis,
op. cit.,
2000

Europa de Sud-Est nu mai este formată doar din Balcani, ci și din Georgia, Armenia, Azerbaijan, Turcia și Cipru și, în schimb,

Balcanii formează o parte sudică a Europei Centrale, care, la rândul ei va fi divizată în patru geosisteme:

- geosistemul scandinav, format din Finlanda, Suedia, Norvegia și Danemarca;
- geosistemul german, compus din Germania, Austria, Polonia, Ungaria, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia și Croația;
- geosistemul italian: Italia și Malta;
- geosistemul balcanic: Bosnia-Herțegovina, Serbia-Muntegru, Macedonia, Albania, România, Bulgaria și Grecia.

Dintre aceste patru așa-numite geosisteme, primele trei

sunt caracterizate de o coerență geopolitică internă indiscutabilă, în timp ce ultimul reprezintă spațiul de intersecție a intereselor a trei mari puteri: Statele Unite ale Americii, Germania și Federația Rusă.

O altă dovadă a relației reciproce dintre mediul de securitate regional și cel global este și noul concept de regiunea extinsă a Mării Negre.

Figura 2

CAPITOLUL 4 O ÎNCERCARE DE DELIMITARE SPAȚIALĂ A CONCEPTULUI „REGIUNEA MĂRII NEGRE EXTINSE”

4.1 „Regiunea Mării Negre extinse”

În prezent, reușita Uniunii Europene de integrare a 10 noi state, împreună cu iminenta înglobare a României și Bulgariei și mai apoi a Turciei, dar și conștientizarea faptului că pericolele secolului XXI vin din Orientul Mijlociu, fac ca regiunea Mării Negre să fie tot mai mult în atenția Occidentului. În viziunea europeană, zona Mării Negre reprezintă centrul de stabilitate al unui arc ce se întinde din Balcani până în Caucazul de Sud.

4.1.1 Definiție, delimitare

Din păcate, nu există o accepțiune uniformă a delimitării geografice a regiunii extinse a Mării Negre. Dacă avem în vedere strict criteriul geografic atunci ea include cele 6 state riverane (România, Ucraina, Rusia, Georgia, Turcia și Bulgaria). Totuși, termenul de „extins” se referă mai degrabă la o regiune politico-economică, decât la una geografică, astfel încât nu putem să nu luăm în calcul importanța politică, economică și strategică a unor țări precum Republica Moldova, Armenia, Azerbaidjan și Grecia. Prin urmare, după părerea noastră, regiunea extinsă a Mării Negre se întinde de la Balcani până la Marea Caspică, devenind una din cele mai dinamice zone din perioada post-Război Rece și post-Uniunea Sovietică. Ea este flancată la vest de Balcani și la est de Caucaz, două spații cu un potențial conflictual foarte ridicat, ce în anii '90 erau considerate periferia Europei. De asemenea, nu putem să omitem importanța coridorului energetic euro-asiatic, ce unește mării consumatorii ai Occidentului de bogatele rezerve

energetice din zona Mării Caspice și din Asia Centrală.

Conceptul are legătură și cu așa-numita „Europă Extinsă”, menționată în capitolul precedent.

4.1.2 Importanța pentru actorii regiunii

În procesul de redefinire a Europei și de transformare a Alianței Nord-Atlantice, zona extinsă a Mării Negre nu numai că capătă noi valențe geopolitice, geoeconomice și geostrategice, dar reprezintă și o provocare pentru Occident de a „remodela” această regiune (scop realizat deja în sud-estul Europei), în sensul securizării ei și ancorării la idealurile și valorile democratice, contribuind astfel la consolidarea păcii și stabilității în lume.

Acceptarea Turciei drept candidată la aderare, împreună cu apropiata integrare a României și Bulgariei, denotă politica de deschidere a UE spre estul continentului. Decizia UE de a extinde politica de vecinătate a Europei spre Armenia, Azerbaidjan și Georgia face ca țările din nord-estul Mării Negre să-și consolideze și diversifice relațiile cu Uniunea. Interesul comunității europene este transformarea acestor state în societăți democratice stabile, care, apoi, vor fi capabile să disipeze valorile occidentale către est și sud²⁰. Totuși, recunoscută fiind dependența Uniunii de resursele energetice din Federația Rusă și Orientul Mijlociu, interesele acesteia se referă și la accesul la sursele de energie.

Pentru NATO, regiunea extinsă a Mării Negre a devenit noua linie de front a luptei împotriva traficului de arme, droguri, ființe umane etc. Politica Alianței se confruntă și cu așa-zisele conflicte înghețate, de felul celor din Transnistria, Cecenia, Osetia de Sud, Abhazia, de care nu poate face abstracție în atingerea obiectivului său de proiectare a stabilității în Orientul Mijlociu. Astfel, în lumina campaniei contra terorismului

²⁰ Ronald D. Asmus, Bruce P. Jackson, *The Black Sea and the Frontiers of freedom*, în Policy Review, spring 2004.

desfășurată în Afghanistan și Irak și extinderii atribuțiilor NATO în această zonă, regiunea extinsă a Mării Negre devine un element primordial al strategiei occidentale. Instalarea de baze militare SUA pe teritoriul României și Bulgariei (recent și Georgia s-a arătat disponibilă de a găzdui astfel de baze) reprezintă un alt factor de sprijin al campaniei de instaurare a securității și democrației și eradicare a fenomenului terorist.

4.2 Identitatea regională Marea Neagră – Caucazul de Sud

Privitor la identitatea regională Marea Neagră-Caucazul de Sud, Rouben Shugarian²¹ aduce în discuție conceptul de europenizare stadială a țărilor din regiune, ce depinde de tradițiile politice, economice, sociale și culturale a fiecărei țări în parte. Scopul final al implicării UE în regiunea analizată ar fi acela de a realiza pe termen lung o Europă extinsă, fără frontiere. Discuții pe această temă sunt și vor mai fi, exemplul în acest sens fiind și lungile discuții privitoare la adoptarea unei Constituții Europene (Turcia a insistat, în 2003, pentru renunțarea la menționarea în Constituție numai a originilor creștine ale UE). Un alt aspect care a suscitat multe dezbateri a fost și ideea unei disipări a identității naționale prin integrarea în comunitatea europeană.

Revenind la teza lui Shugarian, el spune că europenizarea stadială, referindu-se la Caucazul de Sud, ar putea fi realizată în mai multe faze. O primă fază ar fi transfigurarea politică a ceea ce era odată Trans-Caucazul, în Caucazul de Sud, în sensul că marea regiune geografică caucaziană este mai mică din punct de vedere geopolitic decât Caucazul de Sud. O a doua fază ar consta în integrarea unitară a

²¹ Rougen Shugarian, De la străinătatea apropiată la noua vecinătate: Caucazul de Sud în drum spre Europa, în Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig (editori), „O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre”, Ed. IRSI, 2004, pp. 48-49.

Armeniei, Azerbaidjanului și Georgiei în structurile europene și euroatlantice. Acest proces este în logica noului mileniu, Caucazul de Sud ancorat la structurile euroatlantice, cu toate că are o legătură directă cu Iranul. Acest obiectiv este în derulare, țările respective făcând parte din OSCE și Consiliul Europei și sunt membre active ale PFP. Totuși, conflictele de natură etnică și religioasă, care macină această zonă și a căror rezolvare nu se întrezărește, impietează asupra conturării unei identități regionale.

Prin urmare, pentru o fundamentare a unei viitoare unități geopolitice este necesară împărtășirea aceluiași țeluri și eforturi conjugate ale țărilor regiunii pentru accelerarea procesului de integrare europeană. În acest sens, trebuie folosită experiența țărilor baltice, care au încheiat cu succes acest proces de integrare.

Alte voci susțin că, datorită schimbărilor structurale ale sistemului politic internațional, identitatea regiunii Marea Neagră-Caucazul de Sud ar trebui extinsă la zona cuprinsă între Balcani și Marea Caspică. Astfel, în ultimul deceniu, campania globală de luptă împotriva terorismului a transformat rapid zonele Balcanilor, Caucazului și a Mării Caspice într-o singură regiune geopolitică. De asemenea, interesele comune referitoare la rutele de transport ale resurselor energetice către piețele vestice tind să integreze aceste zone. Nu e mai puțin adevărat că, din punct de vedere geostrategic, acest spațiu constituie deja o singură regiune, mărturie stând campania NATO din Iugoslavia, statutul de membru al Alianței al Turciei și Greciei, lărgirea acesteia spre est, relațiile speciale din cadrul Consiliului NATO-Rusia și Comitetului NATO-Ucraina, cooperarea în cadrul PFP cu țările regiunii Marea Neagră-Caucaz-Marea Caspică.

Principiile ce vor călăuzi formarea noii regiuni vor fi:

- principiul „pașilor incremental”, ce reflectă logica lărgirii graduale a NATO și UE, fără generarea de dezechilibre;

- principiul „echității și incluziunii” în procesul de alocare a resurselor, adică împărțirea echitabilă a profitului²².

Odată rezolvate aceste probleme, viitorul unei singure regiuni geoeconomice, geopolitice și geostrategice, care se întinde de la Balcani la Marea Caspică, va fi securizat.

CONCLUZII

Regiunii Mării Negre și Balcani i se deschid perspective deosebite pentru viitorul pe termen mediu și lung. Malul sudic și cel vestic al Mării Negre este flancat de membrii Alianței Nord-Atlantice, iar restul țărilor din regiune dezvoltă relații strânse cu această organizație. În același timp, „Revoluția Portocalie” din Ucraina, „Revoluția trandafirilor” din Georgia, schimbarea conducerii în Azerbaidjan și alte evenimente menționate în capitolele precedente au deschis un nou capitol european pentru regiune și pentru rolul său într-o „Europă Extinsă”. Acest rol presupune mai mult decât simpla cooperare cu Uniunea Europeană; este nevoie de implicarea în procesul de realizare și conservare a stabilității și securității atât în regiune, cât și în Orientul Mijlociu, întrucât vecinătatea cu această parte a Asiei constituie un factor de risc pentru zona Mării Negre.

De asemenea, constituind punctul de intersecție al intereselor NATO, UE și ale Rusiei, regiunea Mării Negre și Balcani trebuie să își dezvolte o identitate care să îi permită crearea unei relații de parteneriat viabile cu marile puteri. Statele regiunii trebuie să țină cont atât de importanța ce li se acordă în lupta împotriva terorismului, cât și de statutul lor de punte de legătură comercială și zonă de tranzit între Europa Centrală, Orientul Mijlociu și Îndepărtat.

În regiunea Mării Negre și Balcani există totuși riscul creării unor noi linii de demarcație, prin simultaneitatea a două procese ce se desfășoară în același spațiu: pe de o parte, integrarea țărilor de aici în NATO și UE, iar pe de altă parte presiunile Federației Ruse de integrare în CSI a fostelor state sovietice. În acest context, cooperarea multilaterală constituie șansa menținerii stabilității și unității regiunii. În domeniul politic, cooperarea regională trebuie să aibă drept principal scop finalizarea tranziției de la totalitarism la statul de drept, la

²² Plamen Pantev, *The Balkans and the Caucasus: Conceptual Stepping-Stones Towards the Formation of a New Single Geoeconomic, Geopolitical, and Geostrategic Region*, Research Report nr. 13, ISIS, 2002.

democrație și respectarea drepturilor omului. În domeniul economic, este necesar ca regiunea să acorde atenție proiectelor comune care promovează liberalizarea și privatizarea piețelor și crearea unui mediu de investiții atractiv. În domeniul securității, ar trebui să dețină prioritate programele și proiectele ce au drept scop accelerarea integrării statelor în structurile europene și euroatlantice, eficientizarea strategiilor de prevenire și luptă împotriva noilor riscuri, pericole și amenințări la adresa regiunii.

În ceea ce privește organizațiile regionale, considerăm că este necesar ca OSCE să devină mai mult decât un observator al diferendelor și conflictelor din regiune, centrându-și atenția în special asupra dimensiunilor politică, economică și militară ale securității.

CSI și, implicit, motorul geopolitic și geostrategic al organizației – Federația Rusă – ar trebui să accepte faptul că regiunea se află deja pe drumul către integrarea europeană și euroatlantică și să slăbească presiunile pe care le exercită asupra statelor din fosta URSS.

OCEMN trebuie să continue promovarea formulei sale regionale pentru a nu se transforma într-o organizație de comerț, ce practică o abordare preferențială. Este necesar ca organizația să devină un instrument, nu o alternativă pentru promovarea normelor și politicilor UE în regiune, ceea ce presupune și sprijinul Uniunii pentru proiectele OCEMN.

Referitor la viitorul BLACKSEAFOR, ținând cont de rolul geopolitic și geostrategic al Mării Negre în mediul de securitate actual, considerăm că este necesară îmbunătățirea potențialului său de securitate prin crearea de noi modalități de utilizare, sub egida NATO și UE: operații de căutare și salvare, deminare, asistență umanitară, protecția mediului etc.

Referitor la rutele energetice, rolul Ucrainei și Turciei nu ar trebui ignorat, impunându-se atragerea mult mai intensă spre comunitatea europeană a celor două state, atât în scopul

democratizării țărilor respective, cât și pentru asigurarea unui tranzit securizat al resurselor energetice spre Vest. Simultan, o serioasă asistență economică occidentală ar avea efecte benefice pentru stimularea proceselor de prefacere a bazei economico-sociale a țărilor bazinului Mării Negre.

De asemenea, credem că ar fi de dorit o intensificare a acțiunilor organizațiilor internaționale de securitate, care prin mecanismele lor politice și diplomatice să-și aducă un aport substanțial la aplanarea și soluționarea numeroaselor tensiuni și conflicte din regiune.

România, ca membru NATO și viitor al Uniunii Europene, ar trebui să se implice mult mai activ în transformarea spațiului Mării Negre într-o regiune de stabilitate, atât prin pârgurile date de poziția sa strategică la intersecția Balcanilor cu Caucaz, cât și printr-o cooperare și colaborare mai strânsă cu statele UE și cele riverane. Astfel, România poate oferi consultanță țărilor aspirante la statutul de membru NATO și membrilor PfP. În plus, țara noastră trebuie să continue misiunea asumată de lider în eforturile regionale de contracarare a pericolelor și amenințărilor asimetrice, precum terorismul și armele de distrugere în masă. Concomitent, ea poate constitui o poartă spre Occident, promovând valorile transatlantice ale democrației, păcii și securității în zona Mării Negre și în Orientul Mijlociu.

Datorită dinamicii transformărilor geopolitice continentale și regionale, statutul Mării Negre nu a fost încă definitivat, existând numeroase controverse asupra tipului de proces căruia îi suntem martori: de coagulare sau de fractură. Credem că România are obligația să joace rolul factorului catalizator, de pol al coagulării tuturor forțelor și eforturilor pentru racordarea regiunii la spațiul european și euroatlantic.

